

Institute for Research
& Planning in Higher Education

Higher Education Letter

Print ISSN: 2008-4617

National Organization
for Educational Testing

Investigating Students' participation in Iran's Higher Education (Metasynthesis)

Raheleh Tavakoli Yaraki, Mahboubeh Arefi, Esmail Jafari, Mohammad Khademi

1. PHD student of curriculum planning in higher education, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran (Corresponding Author), Email: r_tavakoliyaraki@sbu.ac.ir
2. Faculty member of Educational Sciences and Psychology, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran. Email: m-arefi@sbu.ac.ir
3. Faculty member of Educational Sciences and Psychology, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran. Email: es.jafari@sbu.ac.ir
4. Faculty member of the Institute of Technology Studies, Tehran, Iran. Email: khademi@tsi.ir

Article Info ABSTRACT

Article Type: Research Article

Objective: It has been done with the aim of investigating students' participation in Iran's higher education.

Methods: This research was carried out with a qualitative approach, with an applied purpose and in a meta-synthesis method. Thematic analysis method was also used to analyze the data.

Received Received in revised form Accepted Published online

Results: According to the findings of this research, students' participation in higher education has the dimensions of education, finance, culture, governance and research, and influencing factors such as university, professor and student were achieved. Barriers to students' participation in higher education were also identified, including personal, educational, cultural, and economic barriers, and this participation has consequences for professors, universities, and students.

Conclusion: Student participation in higher education has a great impact on academic actors and stakeholders. According to this survey, the biggest dimension of students' participation is related to the dimension of education, and increasing students' motivation and self-confidence is one of the most effective factors of their participation in this field; Also, one of the important obstacles to students' participation is the lack of skills necessary for activism in university dimensions, which can be provided for their active and effective participation by implementing skill training courses in various fields.

Keywords: Iran's higher education, meta-synthesis, student participation, Student participation in higher education.

Cite this article: Tavakoli Yaraki, Raheleh, Arefi, Mahboubeh, Jafari, Esmail, Khademi, Mohammad (2024). Investigating students' participation in Iran's higher education (metasynthesis) *Letter*, 14 (54): 18. DOI:

© The Author(s).

Publisher: Institute for Research & Planning in Higher Education & National Organization of Educational Testing

بررسی مشارکت دانشجویان در آموزش عالی ایران (فرا ترکیب)

راحله توکلی یرکی، محبوبه عارفی، اسماعیل جعفری، محمد خادمی کله لو

۱. دانشجوی دکتری برنامه‌ریزی درسی در آموزش عالی، دانشگاه شهیدبهشتی، تهران، ایران؛ (نویسنده مسئول)، رایانامه: r_tavakoliyaraki@sbu.ac.ir
۲. عضو هیات علمی دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه شهیدبهشتی، تهران، ایران. رایانامه: m-arefi@sbu.ac.ir
۳. عضو هیات علمی دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه شهیدبهشتی، تهران، ایران. رایانامه: es.jafari@sbu.ac.ir
۴. عضو هیات علمی پژوهشکده مطالعات فناوری، تهران، ایران. رایانامه: khademi@tsi.ir

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله:	هدف: باهدف بررسی مشارکت دانشجویان در آموزش عالی ایران انجام شده است.
مقاله پژوهشی	روش پژوهش: این پژوهش با رویکرد کیفی، باهدف کاربردی و به روش فرا ترکیب (استراتژی هفت مرحله‌ای بارسو و سندلوفسکی) انجام و برای تحلیل داده‌ها نیز از روش تحلیل مضمون استفاده شده است.
دریافت:	یافته‌ها: طبق یافته‌های این پژوهش، مشارکت دانشجویان در آموزش عالی دارای ابعاد آموزش، مالی، فرهنگ، حکمرانی و پژوهش است و به عواملی چون دانشگاه، استاد و دانشجو بستگی دارد. موانعی نیز برای مشارکت دانشجویان در آموزش عالی شناسایی شد که از آن جمله موانع فردی، آموزشی، فرهنگی، مالی است و این مشارکت پیامدهایی نیز برای استاد، دانشگاه و دانشجو در پی دارد.
اصلاح:	نتیجه‌گیری: مشارکت دانشجویان در آموزش عالی تأثیر زیادی بر کنشگران و ذی‌نفعان دانشگاهی دارد. طبق این بررسی، بیشترین بُعد مشارکت دانشجویان، مربوط به بُعد آموزش است و افزایش انگیزه و خودباوری در دانشجویان، از مؤثرترین عوامل مشارکت آنان در این زمینه می‌باشد؛ همچنین از موانع مهم مشارکت دانشجویان کمبود مهارت لازم برای کنشگری در ابعاد دانشگاه است که با اجرای دوره‌های مهارت‌آموزی در زمینه‌های مختلف می‌توان زمینه مشارکت فعال و مؤثر آنان را فراهم‌تر نمود.
پذیرش:	
انتشار:	
	کلیدواژه‌ها: آموزش عالی ایران، فرا ترکیب، مشارکت دانشجویان، مشارکت دانشجویان در آموزش عالی.

استناد: استناد: توکلی یرکی، راحله؛ عارفی، محبوبه؛ جعفری، اسماعیل؛ خادمی کله لو، محمد (۱۴۰۳). بررسی مشارکت دانشجویان در آموزش عالی ایران (فرا ترکیب).

نامه آموزش عالی، ۱۴ (۵۶)، صفحه. DOI:

حق مؤلف © نویسندگان.

ناشر: مؤسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی و سازمان سنجش آموزش کشور

مقدمه

در عصر حاضر، نظام‌های آموزش عالی با چالش‌های زیادی روبرو هستند و دائماً تأکیدی روزافزون بر نقش دانشگاه‌ها در تضمین آموزش باکیفیت، فراگیر و عادلانه می‌گردد (آلکالد و همکاران^۱، ۲۰۲۱). از طرفی نیز موضوع مشارکت دانشجویی^۲ در بسیاری از دانشگاه‌ها به یک «موضوع داغ»^۳ تبدیل شده است (کرابری^۴، ۲۰۲۳)؛ چراکه یکی از جنبه‌های حکمرانی آموزش عالی، مشارکت دانشجویان در آن (اجلاس بولونیا^۵، ۲۰۰۳) و کلید هر تغییری (نوملی و همکاران، ۲۰۲۲) است. مشارکت دانشجویان در آموزش عالی، به این معناست که، دانشجویان فعال و درگیر در کلاس درس هستند و احساس تعلق به برنامه درسی و دانشگاه دارند (برگمارک و وستمن^۶، ۲۰۱۸). موضوع فعال بودن یادگیرنده در آموزش عالی به دلیل اثری که بر کنشگران دانشگاهی و ذی‌نفعان آن دارد، بسیار مهم و به طور گسترده‌ای در میانی نظری به این موضوع پرداخته شده است؛ به عنوان مثال طبق نظریه ویگوتسکی^۷ (۱۹۷۸) تعامل اجتماعی در رشد شناخت تأثیر زیادی دارد و جامعه نقش اصلی را در فرآیند «معنا سازی» و یادگیری ایفا می‌کند (ساول مک لود^۸، ۲۰۲۳) و یکی از وظایف آموزش دهنده‌گان ایجاد فرصت‌های مختلفی برای مشارکت دانشجویان در کلاس درس و محیط یادگیری است (الکندری^۹، ۲۰۱۲). در همین راستا، بارت و کوت^{۱۰} (۲۰۰۴) در کتاب خود با عنوان «پیوند برنامه‌درسی با آموزش عالی»^{۱۱} برافزایش درگیری فرد در اقدامات یادگیری به‌عنوان یکی از اهداف تدریس و برنامه‌های درسی دانشگاه و بخشی از فرآیند پداگوژیک، تأکید می‌کنند (بخشعلی‌زاده و فتحی‌واجارگاه، ۱۶۱، ۱۴۰۰). همچنین تدریس اثربخشی که برانگیزاننده و تعاملی است، باعث درگیر کردن دانشجویان و رسیدن به اهداف آموزش عالی می‌گردد (مهرابی‌نیا و همکاران، ۸۱، ۱۴۰۱).

همچنین پژوهش‌های بیشمار داخلی و خارجی به موضوع مشارکت دانشجویان و فعال شدن آن‌ها در آموزش عالی پرداخته‌اند، به عنوان مثال: فاکس و سیس^{۱۲} (۲۰۱۹) پژوهشی با عنوان «تأثیر مشارکت برنامه‌درسی بر موفقیت تحصیلی دانشجویان داروسازی»^{۱۳} ارائه دادند. برای این پژوهش از نرم‌افزاری که میزان مشارکت دانشجویان را ثبت کند، استفاده شده است و ۱۱۳۷ دانشجو در این پژوهش شرکت کرده‌اند. نتایج نشان می‌دهد که افزایش «مهارت‌های نرم» از طریق فعالیت‌های مشترک یادگیری به صورت هدفمند با بهبود موفقیت تحصیلی دانشجویان داروسازی همراه است و دانشجویانی که از نظر تحصیلی قوی‌تر هستند، تمایل بیشتری به شرکت در فعالیت‌های برنامه‌درسی دارند. بوویل^{۱۴} (۲۰۲۰) در پژوهشی با عنوان «هم‌آفرینی در یادگیری و تدریس: موردی برای رویکرد کل کلاس در آموزش عالی»^{۱۵} به موضوع مشارکت دانشجویان پرداخته است. او به عنوان یکی از نظریه‌پردازان برنامه‌درسی در آموزش عالی، به مشارکت کل کلاس در یادگیری و آموزش توجه ویژه‌ای دارد و معتقد است که این روش باعث تغییر شیوه‌های آموزش و یادگیری می‌گردد و تعداد بیشتری از دانشجویان به روش‌های دموکراتیک‌تر آموزش می‌بینند.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

¹ Hinojosa-Alcalde, I. & Soler, S

² Student engagement

³ hot topic

⁴ Crabtree, R

⁵ Bologna seminar on student participation in higher education (Oslo 12-14 June 2003)

⁶ Bergmark, U., & Westman, S

⁷ Lev vygotsky

⁸ Saul Mcleod

⁹ AlKandari

¹⁰ Barnett and Coate

¹¹ Engaging the Curriculum in Higher Education

¹² Fox, L. M. & Sease, J. M.

¹³ Impact of co-curricular involvement on academic success of pharmacy students

¹⁴ Bovill, C

¹⁵ Co-creation in learning and teaching: the case for a whole-class approach in higher education

جونز^۱ (۲۰۲۱) در پژوهش خود با عنوان «بررسی موانع مشارکت دانشجویان در آموزش عالی^۲» به موانع روانی مشارکت دانشجویان پرداخته است. روش این پژوهش آمیخته بوده و یافته‌هایش حاکی از آن است که ۸۷ درصد از شرکت‌کنندگان با «نظریه بیگانگی اعتماد روانی و دانشگاهی» موافق بودند و موانع شناسایی شده نیز فعالیت‌های خاص کلاس درس و ارزیابی، روابط با کارکنان آموزشی و همسالان، غیبت کارکنان و جایابی کارکنان که همگی تأثیر قابل توجهی بر اعتماد روانی-اجتماعی و تحصیلی دانشجویان دارد، می باشد.

همچنین شهبال و همکاران^۳ (۲۰۲۲) در پژوهشی با عنوان «مشارکت دانشجویان در مدیریت دانشگاه: عوامل، رویکردها و تأثیر آن^۴» به موضوع آنچه دانشجویان را برای شرکت در سازمان‌های دانشجویی تشویق می‌کند، پرداخته‌اند. برای انجام این پژوهش از روش مصاحبه عمیق با مدیران دانشگاه، اساتید، دانشجویان استفاده کرده‌اند و یافته‌هایشان عمدتاً سه رویکرد اصلی را در زمینه مشارکت دانشجویان در مدیریت دانشگاه در قالب اتحادیه‌های دانشجویی، تشکل‌های دانشجویی و گردهمایی‌های موضوع محور دانشجویی بوده است و معتقدند که این مشارکت‌ها برای رشد کلی دانشجویان مثبت است.

گابریل بیبر و همکاران^۵ (۲۰۲۳) نیز در پژوهش خود با عنوان «هم‌آفرینی برای چه ارزشی؟^۶» به بررسی اقدامات و تلاش دانشگاه‌ها برای ارزش‌آفرینی و حفظ دانشجویان خود پرداخته‌اند. در این پژوهش ۳۶۱ دانشجو از یک دانشگاه خصوصی در برزیل به پرسشنامه پاسخ داده‌اند و نتایج‌شان حاکی از این است که قابلیت‌های خاصی در هم‌آفرینی و خلق مشترک دانشجویان برای ارزش‌آفرینی دانشگاه وجود دارد. در پژوهش‌های داخلی زیادی نیز به موضوع مشارکت دانشجویان در آموزش عالی پرداخته شده است. به عنوان نمونه:

شهلائی و عزیزاده (۱۳۹۸) پژوهشی با عنوان «بررسی کیفی عوامل موثر بر مشارکت دانشجویان در ورزش فوق برنامه» انجام دادند. این پژوهش از روش کیفی و نوع پدیدارشناسی با نمونه‌گیری هدفمند ۱۶ نفر از دانشجویان دانشگاه علامه طباطبائی انجام شده است. یافته‌ها شامل عوامل موثر برای شوق دانشجویان به فعالیت‌های ورزشی است، از جمله عادت، علاقه و تعهد، تفریح و سرگرمی، احساس و لذت، رقابت سالم، رضایت درونی، احساس مالکیت و قوام گروهی، کاهش تنش و برقراری ارتباط؛ عوامل انگیزشی موثر بر مشارکت ورزشی؛ درک مسئولین دانشگاه، تناسب اندام، سلامت جسمانی، سلامت روان، شناسایی استعدادها، نشاط و شادی، تعامل اجتماعی و شناخت، افزایش مسئولیت، توسعه مهارت‌های ورزشی و رقابت ورزشی؛ موانع موثر بر مشارکت ورزشی؛ کمبود وقت، کمبود امکانات، عدم علاقه، عدم آگاهی و اطلاعات کافی، نداشتن ورزش مورد علاقه، وضعیت اقتصادی، مشکلات جسمی و روانی، عدم دسترسی، عدم دریافت پاداش آموزشی و جوایز ورزشی شناسایی شد.

سیدی نظری و همکاران^۷ (۱۴۰۰) پژوهشی با عنوان «رابطه تعاملات آموزشی و رضایت تحصیلی با خودکارآمدی» انجام داده‌اند. جامعه پژوهش، ۳۳۵ نفر از دانشجویان تحصیلات تکمیلی رشته علوم پایه و مهندسی دانشگاه تبریز هستند که با پاسخ به سئوالات پرسشنامه در این پژوهش شرکت کرده‌اند. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که بین تعامل دانشجو-دانشجو، دانشجو - استاد و دانشجو - محتوا، همچنین امکانات آموزشی، برنامه‌درسی، تدریس و یادگیری، فضا و جو دانشگاه، امکانات اداری و سیاست‌ها و رویه‌ها با خودکارآمدی پژوهشی دانشجویان ارتباط مثبت معنی‌داری وجود دارد.

فاطمه فرهادی و همکاران^۸ (۱۴۰۰) پژوهشی با عنوان «طراحی مدل تعامل استاد و دانشجو مبتنی بر نظریه داده بنیاد ...» انجام داده‌اند که با روش کیفی و داده بنیاد و مصاحبه با ۱۴ نفر از استادان دانشکده علوم، اقتصاد و مدیریت دانشگاه شیراز انجام شده است. در بخش یافته‌ها به عوامل علی تعامل استاد و دانشجو که شامل علل فرافردی بروز رفتارهای متعامل، عوامل ترغیب کننده؛ عوامل الزام‌آور و علل فردی بروز رفتارهای متعامل؛ عوامل نگرشی؛ عوامل شخصیتی؛ شرایط زمینه‌ای و عوامل تسهیل کننده-عوامل محدودکننده می‌باشد؛ ابعاد اصلی شامل شکل برقراری تعامل؛ تعاملات حضوری؛ تعاملات غیرحضوری و نوع رسمیت؛ رسمیت بالا؛ رسمیت پایین؛ شرایط مداخله‌گر شامل ویژگی‌های انسانی-ویژگی‌های

^۱ Jones, C. S.

^۲ An investigation into barriers to student engagement in Higher Education: Evidence supporting 'the psychosocial and academic trust alienation theory

^۳ Shahabul, H. Muthanna, A. & Sultana, M.

^۴ Student participation in university administration: factors, approaches and impact

^۵ Cintia Gabriele Beier, Serje Schmidt, Cristiane Froehlich, Maria Cristina Bohnenberger

^۶ What co-creation for what value? A study at a Brazilian university

^۷ سیدطاهر سیدی نظری، داود طهماسب زاده شیخ‌لار، سیامند قادری و سهراب محمدی پویا

^۸ فاطمه فرهادی، حسین خنیفر، حمیدرضا یزدانی

جامعه؛ مکانیزم‌های تعامل استاد و دانشجو مربوط به استاد-مکانیزم‌های مربوط به دانشجو و در نهایت پیامد تعامل مربوط به استاد، دانشجو و دانشگاه است.

از آنجایی که مشارکت در آموزش عالی بر پیشرفت و یادگیری دانشجویان و آموزش عالی تاثیر به‌سزایی دارد (ال‌آر کاهو، ۲۰۱۳، ۱) و موجبات محیط مساعد برای گفتگو بین دانشجویان و دانشگاه را فراهم می‌کند (گابریل بیبر و همکاران، ۲۰۲۲) به جمع‌بندی پژوهش‌های مرتبطی که در بالا آورده شده، می‌پردازیم؛ انواع تعاملات در دانشگاه وجود دارد که مربوط به تعامل دانشجو- دانشجو، دانشجو - محتوا (سیدی نظولو و همکاران، ۱۴۰۰) و تعامل دانشجو - استاد (فاطمه فرهادی و همکاران، ۱۴۰۰ و سیدی نظولو و همکاران، ۱۴۰۰) می‌باشد. یکی از عوامل موثر بر مشارکت دانشجویان مربوط به عامل دانشجو است یعنی «داشتن مهارت‌های نرم» (فاکس و سیس، ۲۰۱۹)، «شوق دانشجویان به مشارکت و رضایت درونی» (شهلائی و علیزاده، ۱۳۹۸) و خودکارآمدی دانشجویان (سیدی نظولو و همکاران، ۱۴۰۰) که البته موانعی نیز برای مشارکت دانشجویان وجود دارد که از آنجمله نداشتن اعتماد روانی و اجتماعی دانشجویان به کارکنان دانشگاه (جونز، ۲۰۲۱)، وضعیت تحصیلی دانشجویان (فاکس و سیس، ۲۰۱۹)، کمبود وقت و امکانات، عدم علاقه، عدم آگاهی، وضعیت اقتصادی، عدم دسترسی، عدم دریافت پاداش آموزشی (شهلائی و علیزاده، ۱۳۹۸) است و در نهایت مشارکت دانشجویان باعث بهبود موفقیت تحصیلی دانشجویان (فاکس و سیس، ۲۰۱۹)، آموزش دموکراتیک‌تر (بوویل، ۲۰۲۰) و رشد مثبت دانشجویان (شهابل و همکاران، ۲۰۲۲) ارزش‌آفرینی برای دانشگاه (گابریل بیبر و همکاران، ۲۰۲۳) می‌گردد. همانطور که مشاهده می‌گردد اهمیت مشارکت دانشجویان در نظریه‌ها و ادبیات تحقیق مورد توجه است و پژوهشگر با هدف ادغام و طبقه‌بندی یافته‌های مطالعات دیگر (داده‌های ثانویه)، این پژوهش را آغاز کرده است. این نوع پژوهش‌ها (فرا ترکیب) با اتخاذ فرایندهایی نظام‌مند و رسمی، یافته پژوهش‌های دیگر را ترکیب می‌کنند تا پدیده‌های بااهمیت را در یک کل منسجم، معنا ببخشند (گیون^۳، ۲۰۰۸، ۳۸۲)؛ یافته‌ها طبقه‌بندی و سپس در قالب یک گزارش منسجم و جامع ارائه می‌گردند. در این مطالعه باهدف پاسخ به سؤالات زیر از پژوهش‌های داخلی در بازه ۱۳۸۲ تا ۱۴۰۱ استفاده شده و به صورت مشخص به دنبال پاسخگویی به سؤالات زیر است:

ابعاد مشارکت دانشجویان در آموزش عالی ایران چیست؟، چه موانعی بر مشارکت دانشجویان در آموزش عالی ایران اثرگذار است؟، نتایج و اثرات مشارکت دانشجویان در آموزش عالی ایران چیست؟، عوامل مؤثر بر مشارکت دانشجویان در آموزش عالی ایران چیست؟

روش پژوهش

این پژوهش با رویکرد کیفی، باهدف کاربردی و به روش فراترکیب (استراتژی هفت‌مرحله‌ای بارسو و سندلوفسکی) انجام شده است. ارزشمندی روش فراترکیب به دلیل بررسی معانی، تجربیات، دیدگاه‌های عمیق و ادغام مطالعات گسترده است (لاچال و همکاران، ۲۰۱۷، ۴). اما چرا در این پژوهش از روش فراترکیب استفاده شده است؟ زیرا این روش، برای ایجاد یک نگاه جامع به موضوع و استفاده از عصاره پژوهش‌های دیگر مفید است. بر همین اساس برای انجام این مطالعه از روش هفت‌مرحله‌ای سندلوفسکی و بارسو^۵ (۲۰۰۷) که یک روش کاربردی برای پژوهش‌های فراترکیب است و برای تحلیل داده‌ها از روش تحلیل مضمون استفاده شده است؛ یعنی مفهومی که می‌خواهیم از جوانب مختلف بررسی کنیم را از منابع گوناگون جمع‌آوری، خلاصه، دسته‌بندی و ابعاد مختلف آن را احصاء می‌نماییم.

در شکل ۱ مراحل اجرای روش فراترکیب طبق نظر سندلوفسکی و بارسو نشان داده شده است:

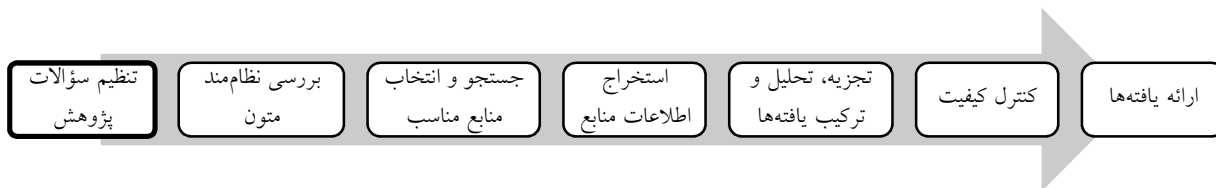
¹ Ella R. Kahu

² Cintia Gabriele Beier, Serje Schmidt, Cristiane Froehlich, Maria Cristina Bohnenberger

³ Given, L. M

⁴ Lachal, J., Revah-Levy, A., Orri, M., & Moro, M. R

⁵ Sandelowski & Barroso

شکل ۱- مراحل اجرای فرآیند پژوهش، سندلوفسکی و بارسو (۲۰۰۷)

○ بررسی نظام‌مند متون:

بر اساس سؤالات پژوهش، کلمات کلیدی (مشارکت دانشجویان، مشارکت دانشجویان در آموزش عالی، مشارکت دانشجویان در دانشگاه) استخراج شدند. کلمات کلیدی در پایگاه‌های داده ایرانی یعنی سیویلیکا (پایگاه مقالات علمی اجلاس‌های کشور)، مگیران (بانک اطلاعات نشریات کشور)، نورمگز (بانک مقالات علوم اسلامی و انسانی)، SID (داده اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی) جستجو شدند. یافته‌ها به بازه زمانی ۱۳۸۲ تا سال ۱۴۰۱ محدود شدند. مقالاتی که متن کاملشان در پایگاه‌داده وجود نداشت از جستجو حذف شدند، زیرا متن برای اطلاع از یافته‌های آن‌ها اهمیت داشت. در این مرحله به ۱۸۳ مقاله دست‌یافته شد که در عنوان و/یا کلمات کلیدی خود از واژه‌های موردنظر پژوهش، استفاده نموده بودند.

○ معیارهای جستجو انتخاب منابع مناسب:

- چکیده تک، تک مقالات مطالعه شد.
 - مقالاتی که تجویزی یا مروری بودند، از نمونه‌ها حذف شدند.
 - مقالاتی که در پایگاه‌های داده مختلف تکراری بودند، از نمونه‌ها حذف شدند.
 - مقالاتی که جامعه پژوهش‌شان دانشگاه‌های ایران نبودند، از نمونه‌ها حذف شدند.
 - مقالاتی که به‌رغم استفاده از واژه‌های مورد جستجو در عنوان یا واژه‌های کلیدی‌شان، اما یافته‌هایشان داده‌های مناسبی برای پاسخ به سؤالات پژوهش را نداشتند، از نمونه‌ها حذف شدند.
 - نهایتاً در این گام به ۷۳ پژوهش محدود شدیم و بقیه نامرتبط به حوزه پژوهش تشخیص داده شدند.
- استخراج اطلاعات منابع:

در این مرحله چکیده، یافته‌ها، بحث و نتیجه‌گیری تک‌تک مقالات جامعه پژوهش به روش تحلیل محتوا، تحلیل شدند و از تحلیل محتوای ۷۳ سند، به ۱۵۳ کد دست یافتیم.

○ تجزیه، تحلیل و ترکیب یافته‌ها:

در این گام یافته‌های اسناد جامعه پژوهش (۷۳ سند) به‌صورت دومرحله‌ای (اولیه و ثانویه)، کدگذاری شدند. کدها بر اساس تشابه موضوعی و مفهومی در دسته‌های مختلف طبقه‌بندی و مقوله‌های اصلی و زیر مقوله‌ها را تشکیل دادند و ۱۵ مقوله اصلی و ۷۵ زیر مقوله از اسناد احصاء گردیدند.

○ کنترل کیفیت:

به‌منظور ارزیابی کیفیت نتایج، یک سند انتخاب و در اختیار یکی از خبرگان قرار گرفت و سپس با استفاده از نرم‌افزار مکس کیودا میزان توافق کدگذاری خبره منتخب و پژوهشگر محاسبه شد.

جدول ۱- میزان توافق بین کدگذاران

Document name	Agreements	Disagreements	Percent
LEMCONF01_098 (1)	11	8	57/89
<Total>	11	8	57/89

همان‌طور که مشاهده می‌گردد، میزان توافق ۵۷٫۸۹ محاسبه گردیده است که توافقی متوسط و مورد تأیید می‌باشد.

یافته‌ها:

داده‌های گردآوری‌شده بر اساس سؤالات پژوهش تحلیل شدند. در ادامه یافته‌های پژوهش به تفکیک سؤالات ارائه می‌گردند.

سؤال اول: ابعاد مشارکت دانشجویان در آموزش عالی ایران چیست؟

در این سؤال به دنبال پاسخ به این پرسش هستیم که مشارکت دانشجویان در آموزش عالی در چه بُعدهایی وجود دارد؟ در بررسی و مطالعات اسناد موجود در این حیطه به یافته‌های زیر دست یافتیم که در قالب جدول شماره ۲ ارائه گردیده است.

جدول ۲- ابعاد مشارکت دانشجویان در آموزش عالی

ابعاد مشارکت	مصادق مشارکت	سال	پژوهشگران	فراوانی
مشارکت	ارتباط استاد و دانشجو	۱۳۹۲	حمید الله بهادر و همکاران	۶
		۱۳۹۱	مجتبی رضایی راد	
	مشارکت در آموزش	۱۳۸۸	رمضان جهانیان	
		۱۴۰۰	مریم جهان‌بخش و همکاران	
		۱۳۹۶	سارا بهرامی نیا و همکاران	
		۱۳۹۱	سید محمد علوی، غلامحسین سفیدگران	
آموزش	تدریس مشارکتی	۱۳۹۴	مهدی محمدی و همکاران	۷
		۱۳۹۵	مریم نویخت و همکاران	
		۱۳۹۵	منصوره عزیززاده فروزی و همکاران	
		۱۳۹۷	کاظم حسین زاده و همکاران	
		۱۳۹۰	حاجیه قاسمیان صفایی، زیبا فرج زادگان	
		۱۳۹۹	مهتاب سلیمانی الموتی و همکاران	
		۱۳۹۹	زهرآ پورمتصری و همکاران	
حکمرانی دانشگاه	مشارکت در برنامه‌ریزی درسی	۱۳۹۲	فریدون شریفیان و همکاران	۶
		۱۳۹۶	محمد عباس‌زاده و همکاران	
	فوق‌برنامه	۱۳۹۷	محمدرضا شیخی و همکاران	
		۱۳۹۴	غلامحسین ظریف نژاد و همکاران	
		۱۳۹۲	مهین نومی و همکاران	
مدیریت دانشگاهی	ساختار حکمرانی دانشگاه	۱۴۰۱	احمد کیخا و همکاران	
		۱۳۹۰	لطف‌الله فروزنده و همکاران	
	مشارکت در ارزشیابی اساتید	۱۴۰۱	حمیده واعظی و همکاران	
		۱۳۹۳	طاهره آقا میرزایی و همکاران	
مالی	تأمین منابع مالی دانشگاه	۱۳۹۸	عطیه دادجوی توکلی و همکاران	۲
		۱۴۰۰	فاطمه زرگران خوزانی و همکاران	
پژوهش	همکاری پژوهشی	۱۳۸۹	رمضان جهانیان	۲
		۱۴۰۰	رامین نجفی و همکاران	

فرهنگ	مشارکت در فعالیتهای فرهنگی	۱۳۸۹	رمضان جهانیان	۲
		۱۳۸۹	مسعود اکبری	

همان طور که در جدول شماره ۲ مشاهده می‌گردد ابعاد مشارکت دانشجویان در آموزش عالی ایران در ۵ بعد آموزش، حکمرانی دانشگاه، پژوهش، مالی و فرهنگ و ۱۵ زیر مقوله احصاء و دسته‌بندی شده‌اند. بیشترین بعد مشارکت دانشجویان در آموزش عالی ایران که در پژوهش‌ها به آنها اشاره شده، مربوط به بعد آموزش و در قالب مشارکت در آموزش، تدریس مشارکتی، مشارکت در برنامه‌ریزی درسی و آموزش همتایان است.

سؤال دوم: عوامل مؤثر بر مشارکت دانشجویان در آموزش عالی ایران چیست؟

در این سؤال به دنبال پاسخ به این پرسش هستیم که چه عواملی بر مشارکت دانشجویان در آموزش عالی تاثیر می‌گذارد؟ در بررسی و مطالعات اسناد موجود در این حیطه به یافته‌های زیر دست یافتیم که در قالب جدول شماره ۳ ارائه گردیده است.

جدول ۳- عوامل مؤثر بر مشارکت دانشجویان در آموزش عالی ایران

تکرار	سال	پژوهشگران	مصادق عوامل مؤثر	عوامل مؤثر	
۱	۱۳۸۶	احمد قدمی و همکاران	سطح علمی استاد دانشگاه	ویژگی‌های فردی	
۱	۱۳۸۶	احمد قدمی و همکاران	تجربه حرفه‌ای اساتید دانشگاهی		
۲	۱۳۸۵ ۱۳۹۹	سعید فعلی و همکاران زهرا تیموری کوهسار و همکاران	همسویی استادان با نیازهای دانشجویان		
۳	۱۴۰۱	سارا افزاننده و همکاران	ارتباط صمیمانه اساتید با دانشجویان	ارتباطات	
	۱۳۹۵	حسن‌رضا زین‌آبادی و همکاران			
۴	۱۳۸۶	احمد قدمی و همکاران	نگرش اساتید نسبت به عوامل حرفه‌ای	استاد دانشگاه	
	۱۳۹۴	زینب اباذری و همکاران			
	۱۳۸۶	احمد قدمی و همکاران			
	۱۳۹۶	زینب طولابی			
۷	۱۳۹۰	لطف‌الله فروزنده و همکاران	برگزاری ساعات رفع اشکال	راهبردهای آموزش	
	۱	۱۴۰۰			اعظم جعفرزاده و همکاران
	۱۳۸۶	احمد قدمی و همکاران			
	۱۳۹۶	عزیزرضا قاسم‌زاده و همکاران			
	۱۳۹۹	زهرا تیموری کوهسار و همکاران			
	۱۳۹۹	غلامرضا حسن‌زاده و همکاران			
	۱۳۸۵	سعید فعلی و همکاران			
۶	۱۳۹۷	مهسا ذوالفقاریان و همکاران	علاقه و انگیزه	دانشجو	
	۱۴۰۰	فاطمه فرهادی و همکاران			
	۱۳۹۲	فاطمه گلایی، اکرم رضایی			
	۱۳۹۳	رضا موحدی و همکاران			
	۱۳۹۰	لطف‌الله فروزنده و همکاران			
	۱۳۹۱	حیدرعلی هومن و همکاران			

	۱۴۰۰	اعظم جعفرزاده و همکاران		
	۱۳۹۶	جواد شهلائی، ولی علیزاده		
	۱۴۰۰	فاطمه فرهادی و همکاران	احترام متقابل بین استاد و دانشجو	
۱	۱۳۹۵	رضوان حکیمزاده و همکاران	سبک یادگیری دانشجویان	
	۱۳۹۴	زینب اباذری و همکاران		
	۱۴۰۰	فاطمه فرهادی و همکاران	ارتباطات میان فردی دانشجویان	
۳	۱۴۰۱	سارا افرازنده و همکاران		
	۱۳۹۳	رضا موحدی و همکاران	وضعیت مالی دانشجویان	
۲	۱۳۹۰	لطف‌الله فروزنده و همکاران		
	۱۳۹۳	رضا موحدی و همکاران	ایجاد انگیزه برای دانشجویان، توسط	
	۱۴۰۱	سارا افرازنده و همکاران	دانشگاه	
۳	۱۳۸۵	سعید فعلی و همکاران		
	۱۳۹۳	رحمت اله مرزوقی و همکاران		دانشگاه
	۱۳۹۸	موسی شاکری و همکاران	کیفیت محیط دانشگاه	
۴	۱۳۹۴	کمال نصرتی هشی و همکاران		
	۱۴۰۰	امیر علیزاده و همکاران		

همان‌طور که در جدول شماره ۳ مشاهده می‌گردد، ۳ دسته عوامل کلی مؤثر بر مشارکت دانشجویان و ۱۴ زیر مقوله (مصدق) از مقالات احصاء شده است. بیشترین عاملی که در مقالات به‌عنوان عوامل مؤثر بر مشارکت دانشجویان در آموزش عالی ایران اشاره شده است، مربوط به عامل انگیزه و علاقه شخصی دانشجویان برای مشارکت در آموزش عالی و روش تدریس مناسب اساتید است.

سؤال سوم: چه موانعی بر مشارکت دانشجویان در آموزش عالی ایران اثرگذار است؟

در این سؤال به دنبال پاسخ به این پرسش هستیم که چه موانعی بر سر راه مشارکت دانشجویان در آموزش عالی وجود دارد؟ در بررسی و مطالعات اسناد موجود در این حیطه به یافته‌هایی که در قالب جدول ۴ ارائه گردیده است، دست یافتیم.

جدول ۴- موانع مشارکت دانشجویان در آموزش عالی ایران

موانع مشارکت	مصدق موانع مشارکت	سال	پژوهشگران	فراوانی
موانع مالی	کمبود بودجه و امکانات برای انجام پروژه‌ها	۱۴۰۱	زهرا تیموری کوهسار و همکاران	
		۱۳۹۶	مینو مکی و همکاران	۳
		۱۳۸۲	محمد احسانی، مریم عزب‌دفتران	
	هزینه‌های جانبی زیاد	۱۴۰۱	زهرا تیموری کوهسار و همکاران	۱
موانع فرهنگی - اجتماعی	ضعف فرهنگ مشارکت بی‌اعتمادی دانشجویان به مسئولان دانشگاه	۱۴۰۱	زهرا تیموری کوهسار و همکاران	۱
		۱۴۰۱	زهرا تیموری کوهسار و همکاران	۱

	زهره تیموری کوهسار و همکاران	۱۴۰۱		
۴	فاطمه فرهادی و همکاران	۱۴۰۰	تعصبات مذهبی و قومیتی	
	طیبه بلوردی، زهیر مصطفی بلوردی	۱۳۹۱		
	مهدی سبحانی نژاد، مینا احمدیان	۱۳۹۲		
	زهره تیموری کوهسار و همکاران	۱۴۰۱		
۱	زهره تیموری کوهسار و همکاران	۱۴۰۱	عدم انعطاف مسئولان آموزشی	
۱	زهره تیموری کوهسار و همکاران	۱۴۰۱	کم‌توجهی مسئولان به استعدادها درخشان	
۱	مینو مکی و همکاران	۱۳۹۶	عدم ارتباط با دانشگاه‌های دیگر	
۱	حمید سماوی و همکاران	۱۳۸۷	عدم توجه به مشتری‌مداری در آموزش عالی	
۲	مینو مکی و همکاران	۱۳۹۶	کمبود کارکنان ماهر	
	زهره تیموری کوهسار و همکاران	۱۴۰۱		
۱	مهدی سبحانی نژاد، مینا احمدیان	۱۳۹۲	نبود سیستم ارزشیابی مداوم از عملکرد	
۲	مینو مکی و همکاران	۱۳۹۶	حجم زیاد دروس	موانع ساختاری - آموزشی
	زهره تیموری کوهسار و همکاران	۱۴۰۱		
۱	حمیده واعظی و همکاران	۱۴۰۱	تمرکزگرایی دانشگاه‌ها	
۲	فاطمه فرهادی و همکاران	۱۴۰۰	سبک آموزشی غیرمشارکتی اساتید	
	زهره تیموری کوهسار و همکاران	۱۴۰۱		
۱	شیوا واحد و همکاران	۱۴۰۰	کمبودهای آموزشی	
۱	رضا نجاتی	۱۴۰۰	عدم انتخابی بودن برخی آموزش‌ها	
۲	حمیده واعظی و همکاران	۱۴۰۱	ضعف ساختارهای مشارکتی	
	علیرضا قاسمی زاد	۱۳۹۸		
۱	زهره تیموری کوهسار و همکاران	۱۴۰۱	نارضایتی بین دانشجویان	
۱	زهره تیموری کوهسار و همکاران	۱۴۰۱	ترس از شکست	
۱	سید کمال واعظی، رضا رهبر	۱۳۹۵	احساس بی‌قدرتی	
۶	علیرضا قاسمی زاد	۱۳۹۸	ضعف علاقه و انگیزه	موانع فردی
	محمد احسانی، مریم عزب دفتران	۱۳۸۲		
	زهره تیموری کوهسار و همکاران	۱۴۰۱		
	حمیده واعظی و همکاران	۱۴۰۱		
	رضا نجاتی	۱۴۰۰		
	مینو مکی و همکاران	۱۳۹۶		
۱	زهره تیموری کوهسار و همکاران	۱۴۰۱	خودمحور بودن	
۶	غزاله گلدانی و همکاران	۱۳۹۷	کمبود توانایی و مهارت	
	محمد احسانی، مریم عزب دفتران	۱۳۸۲		
	مینو مکی و همکاران	۱۳۹۶		
	زهره تیموری کوهسار و همکاران	۱۴۰۱		
	علیرضا قاسمی زاد	۱۳۹۸		
	رضا نجاتی	۱۴۰۰		

۱	علیرضا قاسمی زاد	۱۳۹۸	ضعف در تعهد و مسئولیت پذیری عوامل انسانی
۱	زهرا تیموری کوهسار و همکاران	۱۴۰۱	اختلاف نظر بین دانشجویان

همان طور که در جدول شماره ۴ موانع مربوط به مشارکت دانشجویان در آموزش عالی ایران آورده شده است، مشاهده می‌گردد چهار دسته عوامل کلی مانع مشارکت دانشجویان در آموزش عالی ایران و ۲۰ زیر مقوله (مصدق) از مقالات احصاء شده‌اند، این موانع: مالی، فرهنگی-اجتماعی، ساختاری-آموزشی و فردی هستند. بیشترین عاملی که در مقالات به‌عنوان مانع مؤثر بر مشارکت دانشجویان در آموزش عالی ایران اشاره شده است، مربوط به مانع فردی (علاقه و انگیزه و عدم توانایی و مهارت دانشجویان / اساتید دانشگاهی) است.

سؤال چهارم: نتایج و اثرات مشارکت دانشجویان در آموزش عالی ایران چیست؟

در این سؤال به دنبال پاسخ به این پرسش هستیم که مشارکت دانشجویان در آموزش عالی چه نتایج و اثراتی دارد و این نتایج و اثرات بر کدام کنشگران در آموزش عالی اثر می‌گذارد؟ در بررسی و مطالعات اسناد موجود در این حیطه به یافته‌های زیر دست یافتیم که در قالب جدول شماره ۵ ارائه گردیده است.

جدول ۵- پیامدهای مشارکت دانشجویان در آموزش عالی ایران.

پیامدهای مشارکت از جهت	مصدق پیامدهای مشارکت	سال	پژوهشگران
دانشگاه	اثربخشی آموزشی	۱۴۰۰	فاطمه فرهادی و همکاران
	بهره‌وری مثبت در آموزش عالی	۱۳۸۷	عباس خورشیدی و همکاران
	جو کلاسی مثبت	۱۴۰۰	فاطمه فرهادی و همکاران
	احساس رضایت استاد	۱۴۰۰	فاطمه فرهادی و همکاران
فردی	افزایش خودکارآمدی	۱۳۹۵	حسن رضا زین‌آبادی و همکاران
	افزایش صلاحیت حرفه‌ای	۱۳۹۵	سید طاهر سیدی نظر لو و همکاران
	رشد مهارت‌های شناختی	۱۳۹۸	مریم نوبخت و همکاران
	توسعه و شکوفایی دانشجویان	۱۴۰۰	حلیمه رستمی نسب و همکاران
	افزایش سطح یادگیری	۱۴۰۰	فاطمه فرهادی و همکاران
	خوش بینی تحصیلی	۱۳۹۲	امیر علیزاده و همکاران
	رضایت دانشجو	رضایت دانشجویان	۱۳۹۲
تحصیلی	بهبود عملکرد تحصیلی	۱۳۹۶	محسن فتحی و همکاران
	کاهش ترک تحصیل دانشجویان	۱۳۹۴	محمودرضا ثقفی و همکاران
	رضوان حکیم زاده و همکاران	۱۳۹۵	رضوان حکیم زاده و همکاران
	حلیمه رستمی نسب و همکاران	۱۳۹۸	حلیمه رستمی نسب و همکاران
	لیلا ساداتی و همکاران	۱۳۹۲	لیلا ساداتی و همکاران
	سید علی حائری زاده و همکاران	۱۳۸۸	سید علی حائری زاده و همکاران
	محمودرضا ثقفی و همکاران	۱۳۹۴	محمودرضا ثقفی و همکاران
هویت‌یابی موفق دانشجویان	۱۴۰۰	فاطمه فرهادی و همکاران	
حسین تقوی و همکاران	۱۴۰۰	حسین تقوی و همکاران	

همان طور که در جدول شماره ۵ مشاهده می‌گردد پیامد مشارکت دانشجویان در آموزش عالی از ۳ جهت (ساختار، استاد و دانشجو) و ۱۴ زیر مقوله (مصادق) در مقالات مورد توجه بوده‌اند؛ یعنی پژوهشگرانی که در پژوهش از یافته‌های آن‌ها استفاده شده است، معتقدند که مشارکت دانشجویان در آموزش عالی بر ساختار، استاد و دانشجو اثرات مثبتی دارد. در این یافته‌ها مشخص شد که از نظر پژوهشگران، بیشترین اثرات مربوط به بعد دانشجو و آن هم بعد تحصیلی (خوش بینی تحصیلی، افزایش یادگیری، رضایت دانشجویان، کاهش ترک تحصیل، بهبود عملکرد تحصیلی و هویت‌یابی موفق) دانشجویان خواهد بود و بیشترین بهره را خود دانشجویان از مشارکت‌شان در آموزش عالی خواهند برد.

بحث و نتیجه گیری:

مساله مشارکت دانشجویان در آموزش عالی مورد توجه نظریه‌پردازان و پژوهشگران زیادی در این حیطه است. آنچنان که مشارکت دانشجو را کلید هر تغییری (نوملی و همکاران، ۱۳۹۲، ۴) می‌دانند و معتقدند که اثر مهمی بر پیشرفت آموزش عالی و یادگیری دانشجویان دارد (الآر کاهو، ۲۰۱۳، ۱). آن‌ها می‌نویسند که مشارکت دانشجویان در آموزش عالی دارای اثرات مثبت برای هر دو طرف است و دانشجویان مسئول‌اند تا مؤسسه و آموزش ارائه‌شده خود را بهبود ببخشند و خود را به‌عنوان بخشی از مؤسسه ببینند (برگان، ۲۰۰۳، ۳). بر همین اساس در این پژوهش به بررسی ابعاد، عوامل مؤثر، موانع و پیامدهای مشارکت دانشجویان در آموزش عالی ایران پرداخته شده است. طبق بررسی اسناد جمع‌آوری شده در این زمینه، ابعاد مشارکت دانشجویان در آموزش عالی ایران در ۵ بعد یعنی آموزش، حکمرانی دانشگاه، پژوهش، مالی و فرهنگ می‌باشد و پرتکرارترین بعد، مربوط به بعد آموزش است که در اکثر اسناد مورد مطالعه، در هر دو جهت عرضه (اساتید) و تقاضا (دانشجویان) مورد تاکید قرار گرفته است. در پژوهش‌های خارجی نیز به این وجه مشارکت دانشجویان اشاره شده است، به عنوان مثال بوویل (۲۰۲۰) به هم‌آفرینی برنامه‌درسی در کل کلاس و توسط دانشجویان و فاکس و سیس (۲۰۱۹) نیز به تاثیر مشارکت دانشجویان در برنامه‌درسی اشاره کرده‌اند.

همچنین طبق بررسی اسناد مورد مطالعه در این پژوهش، عواملی چون استاد دانشگاه، دانشجو و دانشگاه بر مشارکت دانشجویان در آموزش عالی اثر زیادی دارند. در گزارش اتحادیه ملی دانشجویان سوئد^۱ (۲۰۱۴) نیز بر اهمیت دانشجو در مرکز آموزش عالی با « لغو تعریفی از آموزش که در آن دانشجو دریافت‌کننده منفعل دانش است^۲ » (اتحادیه ملی دانشجویان سوئد؛ ۲۰۱۴، ۵) تاکید شده است. بوویل نیز می‌نویسد بیشتر کارهای آموزشی و مرتبط با برنامه‌درسی توسط اساتید آغاز می‌شود که اغلب به عنوان دروازه‌بان برنامه‌درسی و مسئول تدریس در نظر گرفته می‌شوند (بوویل، ۲۰۱۴). پس دو وجه استاد و دانشجو به عنوان عامل مؤثر در مشارکت دانشجویان در آموزش عالی مورد تاکید بقیه محققین این حوزه نیز می‌باشد. اما وجه سوم مربوط به عامل دانشگاه است. ویژگی‌های خاصی در نظام آموزش عالی ایران برقرار است و از آنجمله آموزش عالی در ایران بیش از اندازه هرمی و متمرکز است و تحت تاثیر قدرت سیاسی و سلسله مراتب و نه قدرت مشروع خبرگی حرفه‌ای است (فراستخواه، منیعی؛ ۱۳۹۳). و نهادهای آموزشی بیشتر متأثر از تغییرات ملی و بین‌المللی هستند و تاثیر کمتری از زیست‌بوم خود می‌گیرند، به عبارتی دانشگاه‌ها وابستگی‌های زیادی به دولت‌ها دارند، پس تغییرات آن‌ها بر اساس اراده سیاسی و تصمیم‌گیری نظام حکمرانی کشور است (حسینی مقدم، ۱۴۰۰) و تغییرات کمتری بر اساس کنش کنشگران‌شان در آن صورت می‌پذیرد. در حالی که مؤسسات آموزش عالی و دانشگاهی در هر کشوری باید به‌عنوان مراکز پرورش‌دهنده خلاقیت باشند (احدزاده و همکاران، ۱۴۰۲).

در راستای موانع مشارکت دانشجویان در آموزش عالی ایران نیز به چهار عامل اصلی یعنی مالی، فرهنگ، آموزش و ویژگی‌های فردی دست یافته شد و بیشترین مانع مربوط به ویژگی‌های فردی (علاقه، انگیزه، توانایی و مهارت دانشجویان) شناسایی گردید. در این یافته‌ها مهمترین مانع مشارکت دانشجویان در آموزش عالی مربوط به بعد ویژگی‌های فردی دانشجویان است که با پژوهش‌های کرابتری (۲۰۲۳) که موانع مشارکت

¹ The Swedish National Union of Students

² abolishing a definition of education in which the student is a passive recipient of knowledge

دانشجویان را مربوط به ترس و اضطراب، عدم اعتماد به نفس، بی‌انگیزگی، خجالتی و مشکلات یادگیری بالقوه (کراپتری، ۲۰۲۳، ۱۲) و عبدالله و همکاران (۲۰۲۰) که عامل خجالتی بودن، عدم اعتماد به نفس، عدم آگاهی و عدم آمادگی (عبدالله و همکاران، ۲۰۲۰، ۱۳) می‌دانند، همسو است.

در نهایت پیامدها و اثرات مشارکت دانشجویان در آموزش عالی نیز در سه سطح شناسایی شدند. پیامد و اثری که بر دانشگاه، استاد و دانشجو می‌گذارد و در عین حال بیشترین اثرات مربوط به بعد دانشجو و آن هم بعد تحصیلی (خوش‌بینی تحصیلی، افزایش یادگیری، رضایت دانشجویان، کاهش ترک تحصیل، بهبود عملکرد تحصیلی و هویت‌یابی موفق) می‌باشد. این یافته‌ها با پژوهش‌های فاکس و سیس (۲۰۱۹) که اثر مشارکت دانشجویان در آموزش عالی را کسب معدل بالاتر، موفقیت تحصیلی، یادگیری عمیق‌تر می‌داند و شهابل و همکاران (۲۰۲۲) که به پرورش برخی مهارت‌ها و استعدادها، تأمین منافع شخصی دانشجویان، توسعه و تقویت مهارت‌های شغلی و کسب اهداف آموزشی می‌دانند، همسو است.

این پژوهش همانند هر پژوهش دیگر با مشکلات و محدودیت‌هایی مواجه شده است: نوع و چگونگی دسته‌بندی اسناد در پایگاه‌های داده‌ای موجود، از آن جمله است. پس از جستجوی کلیدواژه‌های مورد نظر، اسنادی رویت می‌شد که گرچه از نظر کلید واژه مرتبط بود؛ ولی بعد از مطالعه و بررسی سند مشخص می‌شد که از نظر محتوایی هم‌خوانی چندانی با اهداف مورد نظر ندارند و همچنین عدم یکپارچگی و وجود چندین پایگاه داده در خصوص پژوهش‌های ایرانی باعث بروز تکرار در برخی یافته‌ها گردید و این هردو مورد، هزینه زمانی قابل توجهی را در حذف داده‌های غیر مرتبط و تکراری ایجاد نمود. همچنین از آنجایی که در مسیر پژوهش‌هایی از این نوع باید از یافته‌های پژوهش‌های کیفی پیشین استفاده شود، به دلیل وجود محدودیت در تعداد پژوهش‌های کیفی مربوط، از بخش بحث و گفتگو در اسناد پژوهش‌های کمی به عنوان مصداق تحلیل کیفی استفاده شده است و این موضوع می‌تواند بخشی از محدودیت‌های دیگر در این پژوهش باشد.

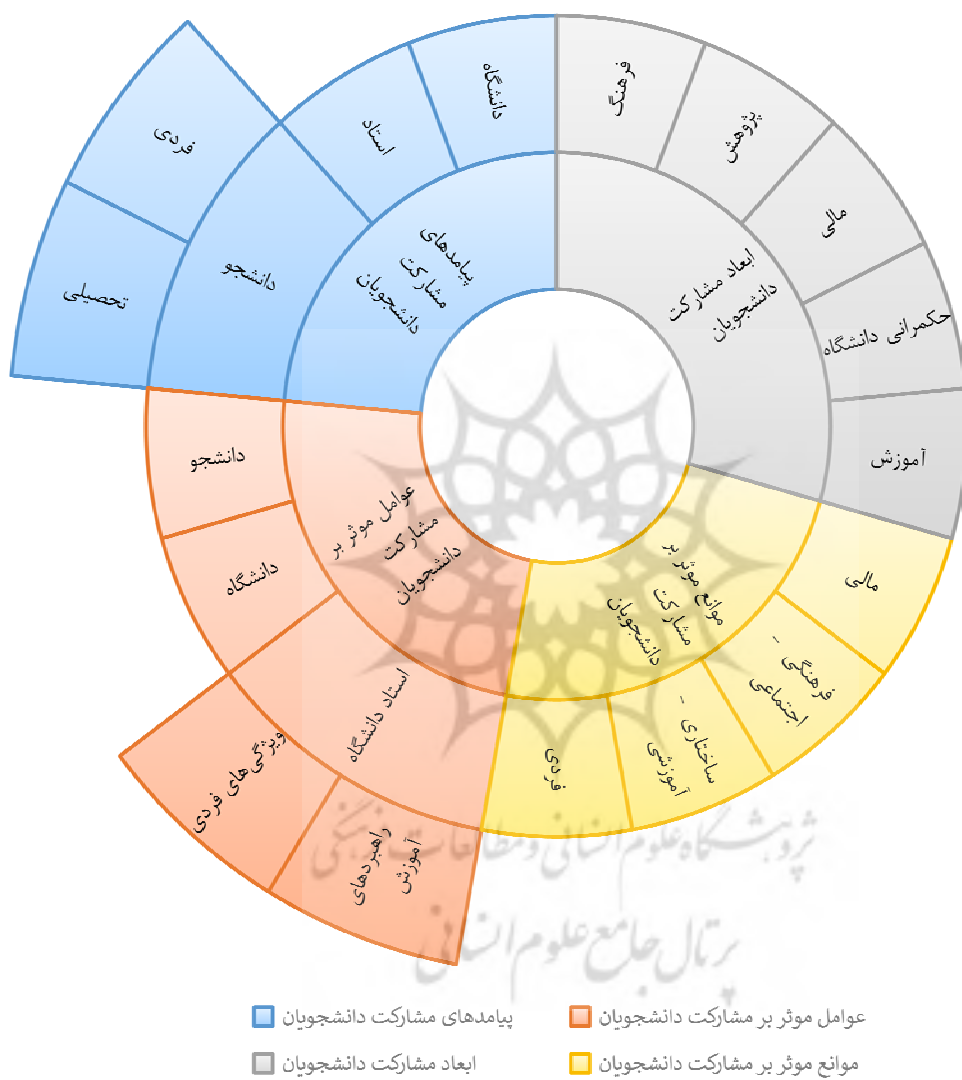
به دنبال هر پژوهشی باید براساس یافته‌ها، برای بهبود وضع موجود، به ارایه پیشنهادهای کاربردی پرداخت. بر این اساس، چند پیشنهاد کاربردی ارائه می‌شود:

- مهمترین رکن در دانشگاه‌ها بعد و رکن آموزش به شمار می‌آید و طبق این بررسی نیز، بیشترین بعد مشارکت دانشجویان، مربوط به بعد آموزش بوده است؛ بنابراین به نظر می‌رسد برای بهبود و توسعه این بخش از مشارکت‌ها که در دانشگاه‌های نسل چهارم و پنجم در دنیای کنونی امری بسیار ضروری است، باید به ایجاد زیر ساخت‌های اساسی و فراهم نمودن شرایط برای مشارکت هدفمند و منظم (هم‌آفرینی) پرداخت تا بتوان از ظرفیت‌های بالقوه و اندیشه‌ها و قابلیت‌های موثر دانشجویان و اساتید، در طراحی و اجرای برنامه‌های درسی دانشگاه‌ها استفاده نمود. بر همین اساس باید به افزایش انگیزه و خودباوری در دانشجویان، که از مؤثرترین عوامل مشارکت آنان در این زمینه است، توجه ویژه داشت.

- یکی از موانع مهم مشارکت دانشجویان، کمبود مهارت لازم برای کنشگری در ابعاد دانشگاه است، پیشنهاد می‌شود با اجرای دوره‌های مهارت‌آموزی برای دانشجویان در زمینه‌های مختلف همچون مهارت‌های: حل مساله، مهارت‌های ارتباطی، مهارت‌های پژوهشی، تحلیل موقعیت و ... آنان را برای مشارکت فعال و موثر آماده نمود.

در پایان، مدل استخراجی از این پژوهش در شکل شماره ۲ ارائه شده است:

عوامل، موانع، ابعاد و پیامدهای مشارکت دانشجویان در آموزش عالی ایران

شکل ۲. مدل نهایی استخراج شده از پژوهش

References

- Abbaszadeh, Mohammad, Hosseini, Seyyed Samad, Budaghi, Ali, (2016). Sociological investigation of students' participation in educational quality evaluation and related factors, *Educational Measurement and Evaluation Quarterly*, 7(19), 75-103
- Abdul, N. B., Mahmud, M., Wello, M. B., & Dollah, S. (2020). Instructional communication: Form and factors affecting students' participation at higher education class. *Asian EFL Journal Research Articles*, 27(3).
- Agha Mirzaei, Tahereh, Salehi Omran, Ebrahim, Rahimpour Kami, Baqer. (2013) Factors affecting the performance evaluation of faculty members by students, *Education Strategies in Medical Sciences Journal*, 7(1), 57-62
- ahadzadeh, M., Keshtkar Ghalati, A., naseri, G., & molasalehi, V. (2023). The effect of participation-based architectural design education on increasing the creativity of undergraduate architecture students. *Life Space Journal*,
- Akbari, Massoud (2009). Student participation and its role in the development of cultural activities. *Cultural Management*, 4(8), 107-120.
- Alavi, Seyed Mohammad and Sefidgaran, Gholamhossein. (2011). Students' participation in educational activities: new experience in lesson delivery and academic evaluation. *Jundishapor Education Development*, 2(3), 34-39.
- Alizadeh, Amir, Rezaei, Akbar, & Mohammadzadeh, Ali. (2021). The relationship between classroom structure and students' active participation in university: the mediating role of academic self-efficacy. *Journal of Educational Psychology Studies*, 18(41), 117-135
- AlKandari, N. (2012). Students' communication and positive outcomes in college classrooms. *Education*, 133(1), 19-30.
- Azizzadeh, Farouzi, Mansoura, Mohammad-Alizadeh, Sakineh, Heydarzadeh, Azam. (2015). The effect of collaborative teaching on nursing and midwifery students' views on the desirability of collaborative teaching. *Nursing Education*. 37(5), 37-42.
- Bahadur, Hamidullah, Faizi, Aram, Nabizadeh, Mahrokh (2014). Examining and comparing midwifery trainees' perception of the effectiveness of team-based learning and conventional training methods in the field of child care, *Urmia Journal of Nursing and Midwifery*, 13(6), 525-534
- Bahraminia, Sara, Rahimi, Saleh, MahiFard, Shabnam. (2016). Investigating the relationship between the development of learning experience through class participation and the category of emotional regulation, anxiety and depression among the students of information science and epistemology at Razi University. *Library and Information*, 20(1), 138-165
- Ballen, C. J. Aguilon, S. M. Awwad, A. Bjune, A. E. Challou, D. Drake, A. G. ... & Cotner, S. (2019). Smaller classes promote equitable student participation in STEM. *BioScience*, 69(8), 669-680.
- Barnett, R., & Coate, K(2005) *Engaging the Curriculum in Higher Education*. Translation: Shahrnaz Bakhshalizadeh and Kouros Fathi vajargah (2021) Tehran: SAMT Publication
- Beier, C. G. Schmidt, S. Froehlich, C. & Bohnenberger, M. C. (2022). What co-creation for what value? A study at a Brazilian university. *Heliyon*, 8(11).
- Belordi, Tayyaba, Belordi, Zuhair Mustafa. (2011). Investigating students' spirit of participation and factors affecting it, case study: Islamic Azad Universities of Haft-Kashor region. *Iranian Journal of Sociology*, 13(3), 57-82.
- Bergan, S. (2003). Student participation in higher education governance.
- Bergmark, U., & Westman, S. (2018). Student participation within teacher education: emphasizing democratic values, engagement and learning for a future profession. *Higher Education Research & Development*, 37(7), 1352-1365.
- Bologna seminar on student participation in higher education (Oslo 12-14 June 2003)
- Bovill, C. (2020). Co-creation in learning and teaching: The case for a whole-class approach in higher education. *Higher education*, 79(6), 1023-1037.
- Crabtree, R. (2023). Barriers to Student Engagement: Why Don't University Students Engage? *Student Engagement in Higher Education Journal*, 4(3), 28-47.
- Dadjoye Tavakoli, Atiyeh, Hosseini, Mohammad Ali, Niknami, Mostafa and Salehi, Mohammad Javad. (2018). Strengthening the participation of the non-governmental sector in providing financial resources for higher education. *Management of Tomorrow*, 18(58), 123-138.
- Dearden, L. Fitzsimons, E. & Wyness, G. (2011). The impact of tuition fees and support on university participation in the UK (No. W11/17). IFS Working Papers.
- Ehsani, Mohammad and Ezb Dafran, Maryam (2012). Investigating the factors inhibiting the participation of female students in sports activities in the Islamic Azad University, Khorasgan branch. *Olympics*, 11, 29-40.
- Farasatkah, M., & Maniee, R. (2023). Effective factors on faculty participation in higher education policy making and university planning. *Quarterly Journal of Research and Planning in Higher Education*, 20(4), 29-53.
- Farhadi, Fatemeh, Khanifar, Hossein, & Yazdani, Hamidreza. (2021). Designing a teacher-student interaction model based on foundational data theory (case study: Shiraz University). *Bimonthly scientific-research journal of a new approach in educational management*, 12(5), 58-69.
- Fatemeh Zargarani Khouzani, rahmanseresht, Hossein, Sobhani, Seyed Mohammad, Fakhri, Fatemeh. (2021). Consequences of value co-creation strategy in educational services. *Bimonthly scientific-research journal of a new approach in educational management*, 12(6), 136-122
- Fathi, Mohsen, Shadnoush, Nusrat Elahi & Nejad Mohammad, Ehsan. (2016). The relationship between interdepartmental partnership and customer (student) satisfaction in Tehran University of Research Sciences. *Business Management*, 9(34), 87-99.
- Forouzandeh, Lotfollah, Derini, mohammad wali Tab, Mohammad, & Seydi, Faride (2011). Analysis of factors affecting the participation of Ilam University students in extracurricular activities. *Research in educational systems*, 5(12), 53-69.

- Fox, L. M. & Sease, J. M. (2019). Impact of co-curricular involvement on academic success of pharmacy students. *Currents in Pharmacy Teaching and Learning*, 11(5), 461-468.
- Ghasemian Safai, Hajieh and Farajzadegan, Ziba. (2011). Active student participation in teaching. *Iranian Journal of Education in Medical Sciences*, 38, 1129-1130.
- Ghasemizad A, makki M. (2019). Studying the problems of student participation in research activities. *Journal title*. 6 (38) :46-59
- Given, L. M. (2008). *The SAGE encyclopedia of qualitative research methods* (Vols. 1-0). Thousand Oaks, CA: SAGE Publications, Inc. <https://dx.doi.org/10.4135/9781412963909>
- Goldani G, farsian M, Khajavy G H.(2018). Impact of Student-Centered learning on Shyness in Foreign Language Classroom and Student Performance. *LRR*.9 (4) :253-269
- Haerizadeh, Asgharpour Masouleh, Dr. Ahmadrza, Noghani, Mohsen, & Miranouri, Miranouri. (2008). Investigating the effect of teacher-student social relationships on students' academic success. *Social Sciences, Ferdowsi University of Mashhad*, 02 sixth year, 1
- Hakimzadeh, Rezvan, Ghasemi, Majid and Moghadamzadeh, Ali. (2015). Examining the mediating role of academic engagement in relation to participation styles in learning and academic performance of students. *Research in educational systems*, 10(34), 109-132.
- Hinojosa-Alcalde, I. & Soler, S. (2021). Critical feminist service learning: A physical activity program in a woman's prison. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(14), 7501.
- Hoseini Moghadam, M. (2022). Global Trends in Science and Technology and the futures studies of Higher Education in Iran: Priorities and Strategies. *Journal of Iran Futures Studies*, 6(2), 1-28. doi: 10.30479/jfs.2022.16183.1332
- Hosseini Zarrabi, Hamed, Khorasani, Abbaslat, Rezaei-Zadeh, Morteza, Mazaheri Tehrani, Mohammad Ali, (2021). Investigating the methods of creating interaction and improving students' participation in the learning process in higher education: a systematic review. *Journal of New Educational Approaches*, 16(1), 77-95.
- Hosseinzadeh, Kazem, Sarchami, Ramin, Moradabadi, Hoda and Arbab Kazemzadeh, Mostafa. (2017). Student participation in teaching from the perspective of faculty members: a qualitative study. *Development Strategies in Medical Education*, 5(1), 42-53.
- Jahanbakhsh, Maryam, Sahar Ahmadi, Sakineh Saghaian Nejad Esfahani, Arash Najimi (2021). Participation in e-learning programs: Examining the readiness of Isfahan University of Medical Sciences students, *Iranian Journal of Education in Medical Sciences*, 21(1), 418-425.
- Jahanian, Ramadan (2008) Strategies for the development of participatory management system in educational units, from the point of view of principals, assistants and teachers, *Research Quarterly in Curriculum Planning*, 6(21), 153-174
- Jahanian, Ramadan. (2009). Development of student participation in the university. *Management Futures (Management Studies)*, 21(84), 177-187.
- Jones, C. S. (2021). An investigation into barriers to student engagement in Higher Education: Evidence supporting the psychosocial and academic trust alienation theory. *Advances in Educational Research and Evaluation*, 2(2), 153-165.
- Kahn, P. E. (2014). Theorising student engagement in higher education. *British Educational Research Journal*, 40(6), 1005-1018.
- Kahu, E. R. (2013). Framing student engagement in higher education. *Studies in higher education*, 38(5), 758-773.
- keykha, A., Hamdi, F., & towfighi, J. (2023). Re-reading the role of students in university governance with a qualitative approach (Case study: some selected universities in Tehran). *Journal of Educational Planning Studies*, 11(21), 16-32. doi: 10.22080/eps.2023.20720.1999
- korshidi, Abbas, Mahdavi, Mahdi, Salmani Ghahiazi, Ahmed. (2008). Factors and indicators affecting the productivity of universities and higher education centers. *Research in educational systems*, 2(5), 75-100.
- Kouba, K. (2018). Determinants of student participation in higher education governance: The case of student turnout in academic senate elections in Czechia. *Higher Education*, 76, 67-84.
- Lachal, J., Revah-Levy, A., Orri, M., & Moro, M. R. (2017). Metasynthesis: an original method to synthesize qualitative literature in psychiatry. *Frontiers in psychiatry*, 8, 269.
- Maki, Mino and Ghasemizad, Alireza and Mashaikh, Parijan.(2015). problems of participation of faculty members and students of Farhangian University in research activities, *International Conference on Modern Researches in Management, Economics and Human Sciences*, Shiraz.
- McLeod, S. (2023). Vygotsky's zone of proximal development and scaffolding. *Simple Psychology*.
- Mehrabiniya, M., Khamesan, A., & Ayati, M. (2022). The effective teaching factors from student's viewpoint based on grounded theory method. *Qualitative Research in Behavioral Sciences*, 1(1), 1-14. doi: 10.22077/qrebs.2022.5173.1009
- Mohammadi, mehdi, Marzooghi, Rahmatollah, Naseri jahromi, Reza, Dorfeshan, Maryam & Mokhtari, Zeinab.(2015).the effect of cooperative teaching on student's group cohesion: the mediator role of cooperative approaches. *Knowledge& research in appi*16(3 (61)), 49-59.

- Najafi, Ramin, Khorasani, Abasalat, Haghani, Mahmoud, & Abolghasemi, Mahmoud. (2021). Semantics of Power in the Academic Research Process: A Phenomenological Analysis of the Experiences of Students and Graduates of Tehran University. *New Thoughts on Education*, 17(2), 113-151.
- Nejati, R. (2021). The relationship between engagement and achievement in online English classes after Covid-19 outbreak in Iran. *Technology of Education Journal (TEJ)*, 15(4), 623-634. doi: 10.22061/tej.2021.7757.2571
- Nobakht, Maryam, Abedi, Heidarali, & Elahi, Nasrin. (2016). Investing the effect of professional partnership care-oriented teaching model on nursing students' psychomotor clinical competencies. *Curriculum planning knowledge & research in cational sciences*, 13(22 (49)), 61-69.
- Nomali, Mahin, Jouybari, Leila, & Sanagoo, Akram. (2013). Student participation is a key to any change: the students' role in medical education reform. *Strides in development of medical education*, 10(1), 50-59.
- Pourmansari, Zahra, Karimi, Shahnaz, Faridouni, Jila, Najafipour, Sohrab, Farjadfar, Akbar, Zahra, Qaidi, Mohammad and Abdullahi, Abbas. (2019). Design, implementation and evaluation of teaching bacteriology course using active-participatory teaching method using workbook. *Journal of Fasa University of Medical Sciences*, 10(3), 2509-2516
- Rezaei Rad, Mojtaba (2012). Identification of success factors in the implementation of e-learning programs in higher education, *Research Quarterly in Curriculum Planning*, 9(33), 106.
- Rostami nasab, Halimeh, Soltani, Asghar, Fazilat-Pour, Masoud. (2018). Teacher-student interaction and its relationship with the development of students' cognitive skills. *Journal of Educational Studies*, 11(2), 1-20.
- Sadati Leila, Pazouki Abdolreza, Golchini Ehsan, Mehdizadehkashi Abolfazl, Pishgah Rudsari Mohaddesh, tamannaei Zaynab. (2013) The effect of teaching with the educational model of cooperation and active participation of students on the learning rate in the students of the operating room department of the Paramedical Faculty of Alborz University of Medical Sciences. *Education Medicine 1 (2): 46-52*
- Saghafi, Mahmoud Reza, Mozaffar Farhang, Mousavi Seyed Mohsen (2014) Investigating the effect of teacher-student direct participation teaching method on the learning process in the introductory course of architectural design (1). *Iranian Journal of Restoration and Architecture*. 5 (10): 79-90
- Samavi, Hamideh, Rezaei Moghadam, kurosh, Baradaran, Masoud. (2022). Customer orientation and its application in the higher education system: the case of agricultural higher education in Khuzestan province. *Quarterly Journal of Research and Planning in Higher Education*, 14(3), 121-143.
- Sánchez, P. A. de Haro-Rodríguez, R. & Martínez, R. M. (2019). Barriers to student learning and participation in an inclusive school as perceived by future education professionals. *Journal of New Approaches in Educational Research (NAER Journal)*, 8(1), 18-24.
- Seyedi Nazarloo, Seyed Taher, tahmaseb zadeh sheikhlar, Davoud, Ghaderi Siamand, Mohammadi Pouya Sohrab. (2022). The relationship between educational interactions and academic satisfaction with students' research self-efficacy. *Iranian Engineering Education Quarterly*, 24(93), 87-104.
- Shahabul, H. Muthanna, A. & Sultana, M. (2022). Student participation in university administration: factors, approaches and impact. *Tertiary Education and Management*, 28(1), 81-99.
- sharifian, Fereydoun, Mirshah Jafari, Seyed Ebrahim, Sharif, Seyed Mostafa, Musipour, Nematoleh. (2012). The point of view of curriculum specialists and graduate students about how students of this course participate in curriculum planning. *New educational approaches*, 8(1), 47-88.
- Sheikhy, Mohammadreza, Fallahi Khoshknab, Masoud and Rahgozar, Mehdi. (2017). The effect of integrated training of mentorship and peer group on the performance and academic satisfaction of doctoral nursing students. *Nursing Education*, 7(5), 52-58.
- Sobhaninejad M, Ahmadian M. The Comparison of Professor's Interactive Perspectives in the Theoretical and Clinical Curriculum in the Faculty of Medical Sciences at Shahed University. *JMED* 2013; 6 (11):11-23
- Soleimani Almoti, mahtab, Talebian, Elham, Dezhdar, Omid. (2019). The role of collective participation of students in the architectural design workshop process. *Architecture*, 15,233-239
- Taghavi, Hossein, Layegh, Hojat, Bashokoooh Ajirloo, Hasan (2021). Modeling the effect of the learning environment and teacher-student agreement on the professional identification of Ardabil medical sciences students. *Bimonthly Scientific-Research Education Strategies in Medical Sciences*. 14 (6): 343-334
- Teimuri Koohsar, Z., Mohammadzadeh, S., & Ferasatkah, M. (2022). Prerequisites, Facilitators and Barriers to Student Engagement in Iranian Universities of Agricultural Sciences: Qualitative Research. *Educational Measurement and Evaluation Studies*, 12(39), 7-45. doi: 10.22034/emes.2022.526164.2227
URL: <http://zums.ac.ir/edujournal/article-1-154-en.html>

- Vaezie, H., Ghorchian, N. G., Jafari, P., & Mohammadkhani, K. (2023). Identifying the dimensions and components for promoting students participation in the Iranian university management system. *Quarterly Journal of Research and Planning in Higher Education*, 28(1), 33-64. doi:
- Vahed, Shiva, Gashmardi, Mahmoud Reza, Safa, Parivash, & Rahmatian, Rouhollah. (2020). IN FRENCH: Enjeu de l'interaction dans les classes virtuelles du FLE en Iran (IN ENGLISH: The Challenge of Interaction in Virtual French Language Classrooms in Iran). *Revue des etudes de la langue Francoise*, 12(2 (23)), 49-66.
- Zainabadi, Hasan Reza, moradi Barzal Abad, Ruqayya, Yasini, Ali, Taban, Mohammad (2015). Research learning environment, quality of teacher-student interaction and research self-efficacy: presenting a model, *Journal of Management in Islamic University*, 5(12), 339-358.
- Zarifnejad, Gholamhossein, Seyed Reza Mazloum, Amir Hossein Mirhaghi, Mohammad Rajabpour, Akhtar Nejat Mohammad, (2014). Learning experience through peer group education method: a qualitative study, *Iranian Journal of Education in Medical Sciences*, 15(1), 27-40

